

The importance of artistic creation in the development of students' creative competition

Kholboy KHASANOV¹, Dilnoza OMONOVA²

Termez State University

ARTICLE INFO

Article history:

Received December 2021

Received in revised form

15 December 2022

Accepted 20 January 2022

Available online

15 Fabray 2022

Keywords:

Art,
painter,
aesthetics,
ethics,
creative approach,
competent.

ABSTRACT

This article discusses the importance of artistic creativity in the development of students' creative competence. The work carried out for the development of artistic creativity, in particular, the issues of aesthetic education.

2181-1415/© 2022 in Science LLC.

DOI: <https://doi.org/10.47689/2181-1415-vol3-iss1/S-pp159-165>

This is an open access article under the Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

Talabalarning ijodiy kompetentini rivojlantirishda badiiy ijodning ahamiyati

ANNOTATSIYA

Kalit so'zlar:

san'at,
rassom,
estetika,
etika,
ijodiy yondashuv,
kompetent.

Ushbu maqolada talabalarning ijodiy kompetentini rivojlantirishda badiiy ijodning ahamiyati haqida fikr yuritiladi. Badiiy ijodni rivojlantirish uchun olib boriladigan ishlarda, xususan, estetik tarbiya masalalari haqida bayon etilgan.

¹ acting assistant professor, senior lecturer, Faculty of National Clothes and Arts, Termez state university, Termez, Uzbekistan

² 2nd year student, "Fine Arts and Engineering Graphics" faculty, Termez state university, Termez, Uzbekistan

Значение художественного творчества в развитии творческой конкуренции студентов

АННОТАЦИЯ

Ключевые слова:

искусство,
живописец,
эстетика,
этика,
творческий подход,
компетентность.

В данной статье рассматривается значение художественного творчества в развитии творческой компетентности учащихся. Работа проводится по развитию художественного творчества, в частности, вопросы эстетического воспитания.

Mamlakatimizda yoshlarning ijodiy kompetentini rivojlantirish bugungi kunning dolzarb ijtimoiy masalaridan biri hisoblanadi. Davrimizning bu muammosi pedagogik jihatdan ham dolzarb bo'lishi bilan bir qatorda, axloqiy tarbiyada ham muhim o'rin tutadi. Badiiy ijodni rivojlantirish uchun olib boriladigan har qanday ish estetik tarbiya masalasi, shaxsga ta'sir masalasi, badiiy-estetik taassurotlar tajribasi, ijodiy yondashib baho berish, san'at vositalari orqali o'zining his-tuyg'ulari bilan bog'lanadi. Bu shaxsning individual xususiyatlari va dunyoqarashini hisobga olgan holda takomillashadi. Shuning uchun badiiy ijodiyotni rivojlantirish masalasi shaxsni umumiy rivojlantirish, uni uyg'unlashtirish masalasi bilan ajralmasdir. Hozirgi kunda oliy ta'lim tizimi talabalari ta'lim jarayoni davomida tasviriy san'atning qalamtasvir, rangtasvir, kompozitsiyani o'qitish metodikasi darslarida tasviriy san'at bilan yanada mukammalroq tanishtirib borilmoqda.

Shuningdek, tasviriy san'at to'garaklari talabalarning badiiy ijodiy kompetentligini rivojlantirish uchun eng qulay sharoitni yaratdi. Bu o'rinda tasviriy san'at to'garaklari talabalarning ijodiy kompetentligini quyidagicha rivojlantirishni nazarda tutadi:

- estetika va tasviriy san'atda ta'lim olayotgan talabalarning ma'lum estetik qarashlari, hayotdan olgan taassurotlari ijodiy xususiyatga aylanganligi sababli ular badiiy-ijodiy obrazlar yaratishga harakat qilishni;

- talabalarni mustaqil ijodiy faoliyat jarayoniga jalb qilish orqali ularning ijodiy kompetentlarini rivojlantirishni;

- talabalarni mazmunli, badiiy mukammal san'at asarlari bilan muntazam ravishda tanishtirishni;

- talabalarni san'at turlarining asoslari bilan aniq tanishtirishga, tahlil va idrok etish amaliyotiga nazariy jihatdan tayorgarlik va unga obektiv baho berishni;

- u yoki bu san'at turida talabalarning qiziqishi va ijodiy kompetentini rivojlantirish uchun yuqori darajadagi shart-sharoitlar yaratishga yordam berishni.

Ijodiy qobiliyat talabalarda samaraliroq amalga oshishidan talabalarda shu narsalar kuzatiladiki, barcha bosqich talabalari badiiy ijodiy rivojlanish jarayonida ijodiy psixologik qarashlarini namoyish etadilar. Talabalar bunda professional faoliyatning turli yo'llarini oson va erkin, katta qiziqish va ijodkorlik bilan o'rganadilar.

Badiiy sohalarda esa dunyoni badiiy-estetik yo'llar orqali o'zlashtiradilar. Shuningdek, o'zlaridagi estetik mazmun-mohiyat va niyatlarni (g'oya,reja), badiiy obrazdagi kechinmalarni, his-tuyg'ularni ifodalashga harakat qiladilar. Talabalarning badiiy ijodiyotini rivojlantirishda qulay sharoitlardan biri tasviriy san'at mashg'ulotlaridan tashqari, to'garaklar, galereya va muzeylarga sayohatlar, tabiat qo'ynida (plener) ishlashlarining mazmuni shular orqali ularga psixologik-pedagogik ta'sir etishning ustuvorligidir.

Aniq ishlangan dastur asosida tegishli mavzu va bo'limlarni o'rganish jarayoni-dayoq talabalar badiiy ijod masalalariga duch keladilar. Mashg'ulotlarda ijodiy mehnat jarayonining go'zalligi, mohiyati, uning maqsadga muvofiqligi o'rganiladi. Bu bilan ijodiy mehnat va san'atga bo'lgan muhabbatning mahsuli, badiiy faoliyat, mahsulining estetik qiymati kabi tushunchalar o'zlashtiriladi. Talabalar taniqli rassomlar bilan ularning ijodxonasida uchrashib, mahorat darslari orqali tasviriy san'at sirlari bilan yanada yaqindan tanishadilar. Talabalar asta-sekin rassomlar mehnatining yuqori darajadagi imkoniyatlari va yuksak hissiyot, badiiy ijod mahsulidan zavqlanish kabi xulosaga keladilar. Talabada muayyan ijodiy qiziqishining rivojlanishi shu ijodiy faoliyatga faol munosabatda bo'lishini tarbiyalash, tasviriy faoliyatda o'z imkoniyatlarini sinab ko'rish istagi paydo bo'ladi. Rangtasvir, grafika, haykaltaroshlik, qalamtasvir, shu bilan birga, amaliy bezak san'atini o'rganishda talabalar ijodiy kompetentlarini namoyish etishlari uchun keng imkoniyatga ega bo'ladilar. O'rganilayotgan san'at turlariga doir har xil asarlar yaratiladi. Tabiat manzaralari, portretlar, etyudlar, akvarel va moybo'yoq ishlar, naqshlar, karikaturalar, haykaltaroshlik namunalari ishlanadi. Badiiy ijodiyot bilan shug'ullanayotgan talabalarning hisobot ijodiy kechasi ko'rik-tanlovlarni tez-tez o'tkazib turish ham maqsadga muvofiqdir. Chunki unda talabalar hamisha o'zlarining ijodiy kompetentini namoyon etadilar. Talabalarning tasviriy san'at asariga yaqin bo'lgan, badiiy qiymatli, takrorlanmas ichki mazmun bilan sug'orilgan ijodiy faoliyatlari uchun mumkin qadar qulay sharoitlar yaratish lozim. Tasviriy san'at o'qituvchisi va to'garak rahbarlarining vazifasi talabalarning badiiy ijodiyotning xilma-xilligi to'g'risida to'la bilim, malaka va kompetentlik bilan qurollantirishdir. Tasviriy san'at o'qituvchisi mashg'ulotlar uchun puxta o'ylab, san'at asarlaridan tanlab olishi kerak. Asar mazmuni, uning rangi, tasviriy holati, mazmun va mohiyatini o'rganishga imkon berishi kerak.

Ijodiy topshiriqlar san'at vositalari bilan talabalarda kechinmalar, hislar, fikr-g'oyalalar va munosabatlarni ifoda etish uchun qaratilishi kerak. Har bir ijodiy jarayon talabalarning imkoniyati darajasida tuzilishi lozim. Talabalarning fikrlariga qiziqish bilan qarab, ularni do'stona muhokama qilish, ijodiy mehnatlarini hurmatlash va rag'batlantirish shart. Ammo shuni esda tutish lozimki, talaba-bu faqat o'ziga xos kompetentli, barqaror shaxs. Shu sabab ularning barchasidan bir xil natija kutib bo'lmaydi. Deylik, biri ijodiy kompetentga ega bo'lsa, biri fikriy kompetentga ega. Uchinchisi esa noan'anaviy g'oyalarga va kashf etishga asoslangan kompetentlarni o'zida mujassamashtirgan bo'lishi mumkun. Bilim, ko'nikma va malakani o'zlashtirish aynan shu kompetentlarga muhtojdir. Biroq badiiy ijoddagi qobiliyat quyidagi sharoitlarda to'la namoyon bo'ladi. Tevarakatrofdagilar bu faoliyatga qiziqqan taqdirda, ijodiy faoliyatni to'g'ri tashkil etishga, bu faoliyatlarning mustahkamlanib borishiga, asar yaratish uchun kerakli asboblarning mavjudligiga, bilim, malaka va ko'nikmalar, go'zallikni ko'ra bilish qobiliyati borligiga bog'liqdir. Eng zaruri, talabalarning o'zlarini tasvirlovchi, fikrlovchi, mustaqil ijod bilan shug'ullanuvchi qilib ko'rsatishlariga bo'lgan harakatlari biz uchun muhimdir. Tashkil etiladigan tasviriy san'at to'garaklarining maqsadi talabalarning ijodiy kompetentlarini chuqurlashtirish, uning biror turini keng o'rganish, berilgan bilim va malakalarni hayotda qo'llay olishga o'rgatish, ularning estetik didlarini shakllantirishdan iboratdir. Talabalarning ijodiy kompetentlarini rivojlantirish endilikda shunday tus oldiki, bu pedagogikaning muhim masalasiga aylandi. Biz rasm chizishdagi ijodiy jarayonni quyidagicha izohlaymiz;

- talabalarning maqsadga muvofiq ravishda ijodiy faoliyatini;
- ijodiy jarayondagi his-tuyg'u, sezgi, xotira, idrok va fikrlashning kuchli irodaviy intilishini;

– chiziladigan borliqni idrok etib, uni atroflicha kuzatish va o‘rganish orqali badiiylashtirish;

– ijodda yangi takrorlanmas mazmun yaratish deb qaraymiz.

Bundan tashqari, mahalliy ashyolardan foydalanish ham talabalarga berilayotgan ko‘nikma, bilim, malakalarning ilmiyligini, mashg‘ulotlar ko‘rgazmaliligining turmush bilan bog‘lanishini ta‘minlaydi. Talabalarning ijodiy kompetentini rivojlantirish ular ijodiy faoliyatining muhim jihatidir.

“Hayotni kuzatish, undan taassurot olish natijasidagi talabalarning bilim va malakalarini doimo boyitish, kengaytirib borish ijodiy tasavvurni muvaffaqiyatli rivojlantirishning zarur shartidir. Hayotni kuzatish natijasida olgan ma‘lum tushunchalar, tasavvurdagi obrazlarni oson, shu bilan birga, aniq, haqqoniy tasvirlashni ta‘minlaydi”.

Tasviriy san‘at to‘garagidan foydalanish uchun mahalliy ashyolar quyidagicha tanlanishi mumkin. (bunda asosiy e‘tabor talabalarning ijodiy kompetentligini rivojlantirishga qaratiladi)

1. Tanlangan mahalliy ashyolar talabalarning yosh xususiyatiga mos bo‘lishi.
2. Tanlangan mahalliy ashyolar g‘oyaviy va badiiy jihatdan sifatli bo‘lishi.
3. Tanlangan mahalliy ashyolar shu o‘lkaning an‘analariga mos va xos bo‘lishi.
4. Tanlangan mahalliy ashyolar tasviriy san‘at to‘garagi o‘quv tarbiya ishlarining maqsad va vazifalariga mos bo‘lishi.
5. Tanlangan mahalliy ashyolar talabalarga qiziqarli bo‘lishi.

Yuqorida keltirilgan talablar asosida tasviriy san‘at to‘garagida mavzu asosida rasm ishlash mashg‘ulotlari taxminan quyidagicha bo‘lish mumkun. Tevarak-atrofdagi hayotni o‘zida aks ettiruvchi mavzular:

“Bizning ko‘cha”, “O‘lkamizda bahor”, “Oltin kuz”, “Bahor”, “Qish”, “Daladagi ishlar”, “Men yoqtirgan gullar” va boshqalar.

O. Tansiqboev. “Bahor”

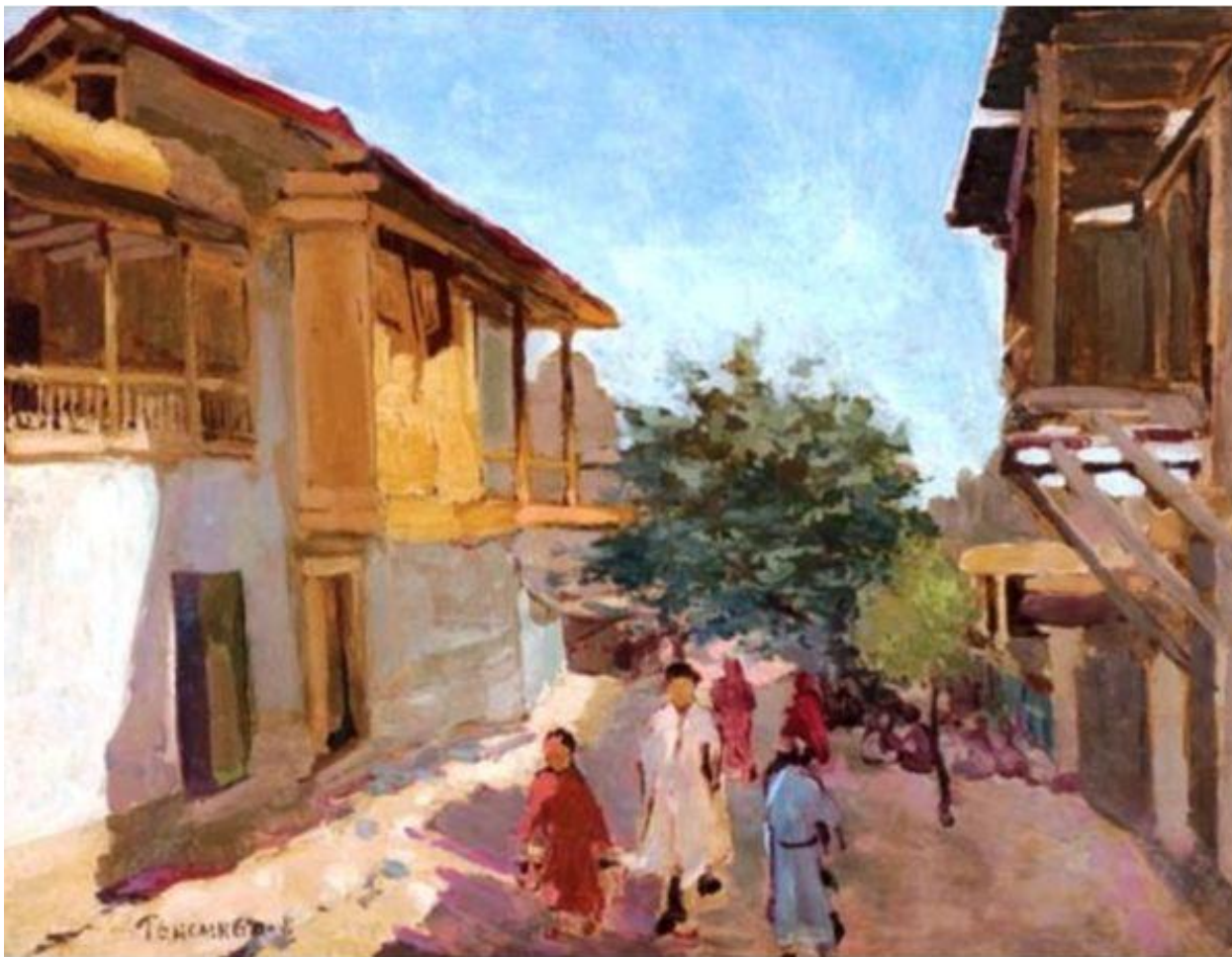
Mahalliy ashyolar asosida tanlangan mavzuga doir voqea, manzara yoki holatlar ustida alohida to'xtalib o'tmoqchimiz, yashab turgan o'lkamizning go'zal tabiati, xalqimizning urf-odatlarini, an'analari va bundagi takrorlanmas va o'ziga xos tomonlarini, xususiyatlarini ochib berish hamda ularni obrazli talqin qilish talablarini bajarayotgan ijodiy ishlarga nisbatan ijobiy munosabatda bo'lish ularga muhim dalda berish bo'ladi. Tasviriy san'at darslarida talabalar bilan amaliy bezak mashg'ulotlari o'tkazish ham mo'ljallangan. Uning maqsadi badiiy ijodiy xarakterida bo'lib, unda turli tabiiy ashyolar qo'llaniladi (rangli qog'oz, mato qiyqimlari, naqsh kompozitsiyasini chizishda turli tayyor naqsh namunalari <islami, grixli> ulardan nusxa ko'chirish, mustaqil kompozitsiya yaratish). Naqshdan namuna ko'chirish jarayonida talabalarda xalq ijodiyotiga muhabbat uyg'onadi. Ularning badiiy-estetik dunyoqarashi yanada rivojlanadi. Mustaqil naqsh ishlash natijasida talabalarining ijodiy kompetentlari va fantaziyasi o'sadi. Tasviriy san'at to'garagining har bir mashq jarayonida ularni mavzuga doir san'at asarlari bilan tanishtirib borish zarur.

“Agar dars uchun tanlangan san'at asarlaridagi narsalar, voqealar ularning o'zlari yashayotgan qishloq yoki shahar ashyolari bo'yicha yaratilgan asarlardan tanlangan bo'lsa, ularni tushuntirish, ulardagi voqealar va narsalar haqida mantiqiy fikr yuritishga o'rgatish o'rganuvchi uchun ham, o'rgatuvchi uchun ham osonlashadi”1.

Shuning uchun ham tanlangan har bir tasviriy san'at asarlari, reproduksiyasi talabalar hayotiga mos, turmushiga yaqin bo'lishi va ular yashab turgan o'lkaning o'ziga xos xususiyatlari, milliy urf-odatlarini, imkoniyatlari, an'analarini o'zida mujassam etishi shart.

O'rol Tansoqboev. “Mening qo'shig'im”

У.Шансықбаев. "В поселке". 1940 г.

Bundan tashqari, ma'lumki, dekorativ rasm ishlash usuli ham talabalarning ijodiy kompetentini rivojlantirishga samarali ta'sir ko'rsatadi. Bu o'quv fan dasturlari va o'quv ishchi dasturlarda talabalar naqshlar haqida umumiy ma'lumotlar, naqsh namunalaridan ko'chirish, naqsh sxemasi va elementlari asosida naqsh ishlash, mustaqil naqsh ishlash va ularni bezash jarayonida kompozitsiya qonunlarini bilib oladilar. Bo'yoqlar bilan ishlash malakalarini yanada o'zlashtiradilar. O'zbek milliy va qardosh xalqlar amaliy bezak san'atining o'ziga xos xususiyatlari haqida tasavvurga ega bo'ladilar. Tasviriy san'atning qalamtasvir va rangtasvir fanlari asosida o'tiladigan narsani o'ziga qarab chizish mashg'ulotlarida geometrik jismlar, uy-ro'zg'or buyumlari, meva va sabzavotlar, qush va hayvonlar tulumlari, turli gullardan foydalaniladi. Ayniqsa, chiziladigan natyurmortning mahalliy buyumlar va ashyolardan tayyorlanishi talabalarning ijodiy kompetentini milliylik bilan uyg'unlashtiradi. Agar mashg'ulotda qovunni o'ziga qarab chiziladigan bo'lsa, bunda talabalarga qovun yetishtirishdagi dehqonning mehnati haqida alohida to'xtalib o'tiladi. Undagi ranglar, shakli, ko'rgazmalilik asosida tushuntirilishi lozim. Ayni vaqtda har bir talaba chizilishi kerak bo'lgan qovunning xushbo'y hidi va shirin ta'mini yaxshi biladi. Demak, talaba chizilishi kerak bo'lgan shu qovunga oddiy narsa sifatida emas, balki o'ziga xos hid va ta'mga, uning yetishtirilish tarixi va jarayoniga ega bo'lgan go'zalligi va mazasini o'z hissiyotlarida qaytadan jonlantirib, ijodiy yondashgan holda qaraydi.

Xulosa qilib aytganda, har qanday badiiy asar tasvirlanadigan narsaning estetik mazmunini va badiiy ijodiy ahamiyatini aks ettiradi. Tasvirdagi go'zallik, uning ifodalilik vositalari hisoblangan qalamtasvir, rangtasvir, kompozitsiya, yorug' soylari va ranglari uyg'unligiga ham o'z mohiyati bilan tasvirning estetik mazmunini tashkil etadi. Bular esa talabalarning tasviriy san'at mashg'ulotlarida estetik idroki, didi, his-tuyg'ularini, badiiy ijodiy kompetentlarini o'stirishga, badiiy fikr doirasini kengaytirishga imkon beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. X.X. Xasanovich. Galaxy. "International interdisciplinary research journal" (GIIRJ) 2021-yil.
2. Oripov B.N. Tasviriy san'at darslari samaradorligini oshirish omillari. Toshkent. "O'qituvchi" 1978. – B. 53.
3. V.S. Kuzin. Metodika prepodavaniya izobrazitel'nogo isskusstva. 1-3 klassax. M., "Prosveshenie" 1979. – Str. 45.